

Тиждень п'ятнадцятий

Зосереджуємося на описі

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Чи може ребус бути подарунком?
- Для чого в художніх текстах трапляються описи?
- Як можуть бути пов'язані сюжети різних творів?
- Де можуть зустрітися персонажі різних творів?
- Що таке займенник?

Творімо

1.

Опиши омріяний тобою подарунок, використавши 3–4 прикметники. Запиши слова на малюнку подарункової коробки. Запропонуй однокласникам та однокласницям відгадати, що може бути в коробці. Поміркуй, що тобі хотілося б подарувати найкращій подрузі чи найкращому другові. Зашифруй назву подарунка у вигляді ребусу. Чи може ребус бути подарунком?

Мій подарунок

Подарунок для друга

Читаймо

2.

Прочитай уривок з казки Ернста Теодора Амадея Гофмана «Лускунчик і Мишачий король» з олівцем у руках і підкресли окремі слова, сполучення слів або речення, у яких ідеться про ставлення персонажів до подарунків.

Напередодні Нового року дітям радника медицини Штальбаума від ранку й до самого вечора не дозволяли заходити до вітальні, а особливо до сусідньої з нею зали. Фріц і Марі сиділи у куточку в маленькій задній кімнатці, аж поки почало смеркати. Ніхто не приніс лампи, як завжди в таку пору, і їм стало трохи лячно. Фріц пошепки, мов велику таємницю, розповів меншій від себе сестрі — їй було тільки сім років, — що він ще зранку чув, як у замкненій вітальні й залі щось шурхотіло, товклося й тихо стукало. А крім того, недавно в сінях майнув невисокий чоловік з великою скринькою під пахвою; Фріц добре не роздивився на нього, але був певен, що то не хто інший, як їхній хрещений батько Дросельмаєр. Марі з радощів заплескала в долоні й вигукнула:

— Ох, аби знати, що для нас цього разу змайстрував хрещений!

Старший радник суду Дросельмаєр був дуже непоказний чоловік: низенький, худий, обличчя геть зморщене, замість правого ока — великий чорний пластир, на голові ані волосини, через що він носив дуже гарну білу перуку — вона була скляна й напрочуд майстерно зроблена. Хрещений на все був великий майстер, навіть розумівся на годинниках і вмів сам їх робити.

[...]

Хрещений завжди приносив у кишені щось цікаве для дітей: то дерев'яного чоловічка, що вмів кумедно водити очима і вклонятися, то скриньку, з якої випурхувала пташка, то ще щось. Ну, а на Новий рік він щоразу майстрував якусь особливу, гарну іграшку. На ті іграшки він витрачав багато часу й праці, тому батьки, коли минало свято, дуже берегли їх.

Отже, Марі й вигукнула:

— Ох, аби знати, що для нас цього разу змайстрував хрещений!

Фріц сказав, що то буде фортеця, в якій маршируватимуть і муштруватимуться чудові солдати, а тоді надійдуть інші солдати й нападуть на фортецю, але ті, що всередині, хоробро вдарять із гармат, аж гук піде навкруги.

— Ні, ні! — перебила брата Марі. — Хрещений розповідав мені про гарненький садок із великим озером, де плавають білі лебеді з золотими стрічками на шиї і співають чарівних пісень. А з садка виходить дівчинка, підступає до озера, кличе лебедів і годує їх солодкими марципанами...

— Лебеді не їдять марципанів! — не дуже ввічливо перебив її Фріц. — І хрещений не зробить цілого озера. Та й яка нам користь від його іграшок? Адже їх у нас відразу забирають. Ні, мені більше подобаються татові й мамині подарунки — їх можна тримати в себе і робити з ними що хочеш.

І діти знов почали гадати вголос, що вони цього разу отримають на Новий рік. Марі сказала, що мамзель Трутонька, її велика лялька, дуже змінилася, стала така незграбна, раз по раз падає на підлогу, і від того в неї все обличчя потовчене, а вже про її вбраннячко годі й згадувати — де там воно буде чисте! Хоч свари, хоч не свари її, нічого не помагає. І мама так значуще всміхнулася, коли вона, Марі, зраділа, що їй подарували нову парасольку для Гретоньки. А Фріц казав, що в його

стайні бракує гарного гнідого коня, і взагалі в його війську бракує кавалерії, і татові це відомо.

Як бачимо, діти знали, що тато й мама купили їм усі ті чудові подарунки, які вони замовили, але знали й інше: що їх принесе Дід Мороз, добрий, щедрий Дід Мороз. Як гарно, що є новорічне свято! І Фріц з Марі, які й далі пошепки ділилися своїми сподіванками, пригадали слова своєї старшої сестри Луїзи: вона казала їм, що Дід Мороз краще за них самих знає всі їхні бажання, а тому хай сидять тихенько й чекають, що їм подарують.

Марі задумано припишкля, а Фріц усе мурмотів:

— Як би мені хотілося гнідого коня й гусарів!

Тим часом зовсім смеркло. Діти сиділи, притулившись одне до одного, й не зважувались більше вимовити жодного слова. їм ніби вчувався якийсь шурхіт, якась далека чудова музика. Раптом на стіну впав пучок променів, "дзень-дзелень" — срібним голосом заспівав дзвіночок, двері розчинились, і з вітальні линув цілий потік світла.

— Ох! — тільки й вимовили діти, завмерши на порозі.

А з вітальні до них вийшли тато й мама, взяли їх за руки і сказали:

— Заходьте, любі дітки, заходьте й погляньте, які подарунки приніс вам Дід Мороз!

(Далі буде.)

Переклад Євгена Поповича

❖ *Дізнайся, чи є в шкільній бібліотеці казка Амадея Гофмана «Лускунчик і Мишачий король» і за бажанням прочитай її. Можеш прослухати однойменну аудіокнижку у двох частинах за посиланням*

<https://www.youtube.com/watch?v=VVvkKSUIQUQ>

<https://www.youtube.com/watch?v=3y2YeHAF7nw>

Пишімо

3.

А. На основі власних спостережень під час читання уривка заповни таблицю.

Як персонажі казки «Лускунчик і Мишачий король» ставляться до подарунків?

Персонаж	Ставлення
Фріц	
Марі	
Луїза	

Хрещений батько Дросельмаєр	
Тато й мама	

Досліджуймо

4.

Знайди в тексті репліки з вигуком «Ох!». Які емоції відчувають персонажі, коли так вигукують? Порівняй ці емоції з емоцією батька з народної казки «Ох!». У чому відмінність? Запиши свою думку.

Дискутуймо

5.

Знайди в тексті та прочитай опис зовнішності хрещеного батька Дросельмаєра. Обговори з однокласниками та однокласницями, чому автор не став приховувати від читачів того, що чоловік був дуже непоказний. Свою думку познач на шкалі й наведи аргументи на її захист.

Чому автор не став приховувати від читачів непоказну зовнішність персонажа?

Автор хоче налякати читачів	Автор стверджує, що непоказна зовнішність може поєднуватися з добрим серцем	Автору цікаві різні люди: і красиві, і некрасиві	Власна думка

Читаймо

Прочитай ще один уривок з казки «Лускунчик і Мишачий король», щоб дізнатися, чим подарунок хрещеного батька Дросельмаєра відрізнявся від інших подарунків.

Аж за якусь хвилю Марі глибоко відітхнула й сказала:

— Ох, як гарно!.. Як гарно!

А Фріц нічого не сказав, лише кілька разів підскочив угору, а скакати він був великий майстер.

Видно, діти цілий рік були дуже чемні й слухняні, бо ніколи ще Дід Мороз не приносив їм стільки пречудових подарунків, як цього разу. Велика ялинка посеред вітальні була рясно обвішана золотими й срібними яблуками, і на кожній гіллячці, наче пуп'янки й квітки, вабили око обцукровані мигдалеві горіхи, барвисті цукерки та інші ласощі. Проте, мабуть, найбільшої краси ялинці додавали сотні маленьких свічок, що, мов зірочки, поблискували в її темному вітті. Ялинка променіла ними і привітно запрошувала дітей натішитися її квітками та плодами. А навколо неї чого тільки не було! І все яскріло, мінилося різними кольорами, все було таке гарне, що годі й описати.

Марі побачила ляльки, маленьке зграбне кухонне начиння, але найдужче її втішила шовкова сукенка, обшита яскравими стрічками. Вона висіла на вішалці якраз перед очима в Марі, так що її можна було оглянути з усіх боків. І Марі й оглядала її з усіх боків та раз по раз вигукувала:

— Ох, яка гарна, ох, яка мила сукенка! І мені дозволять її надягти, напевне дозволять!

Фріц тим часом уже три або й чотири рази клусом і вчвал об'їхав навколо ялинки на новому гнідому коні, якого він справді побачив на прив'язі біля столу з подарунками.

Трохи заспокоївшись, Фріц і Марі хотіли вже сісти й переглянути подаровані їм книжки — ті книжки лежали розгорнуті, і обоє зразу побачили, що барвисті квітки, захоплені грою діти і всякого віку люди в них так природно намальовані, наче вони живі й справді розмовляють, — отже, Фріц і Марі якраз хотіли взятися до тих чудових книжок, коли знов пролунав дзвоник. Вони здогадалися, що тепер їм покаже свої подарунки хрещений, і кинулись до столу під вікном.

Досі той стіл був запнутий завісою, а тепер її швидко відсунули. Ох, що діти побачили!

На зеленій, усіяній барвистими квітками галявині стояв прегарний замок із безліччю дзеркальних вікон і позолочених вежок. Задзвеніли дзвіночки, двері й вікна повідчинялися, і стало видно, як у залах гуляють маленькі чоловіки й жінки в капелюхах із перами і в сукнях з довгими шлейфами. У найбільшій залі, що була неначе охоплена полум'ям — так багато свічечок світилося там у срібних свічниках, — під музику дзвонів танцювали діти в коротеньких курточках і піджачках. У вікно раз по раз виглядав добродій у ясно-зеленому плащі, привітно махав рукою і знов ховався, і навіть сам хрещений Дросельмаєр, тільки не набагато більший

за татів великий палець, коли-не-коли з'являвся внизу коло брами і знов заходив до замку.

(Далі буде.)

Переклад Євгена Поповича

Досліджуємо

7. Знайди в тексті та виокреми олівцем опис: 1) ялинки; 2) подарованих книжок; 3) подарунка хрещеного.

Уяви, що ці описи в тексті замінено такими реченнями:

- 1) Посеред вітальні була велика ялинка.
- 2) Ті книжки були красиві.
- 3) На столі під вікном стояв макет замку з фігурками людей, які рухалися.

Що має змінитися для читача?

Напиши, для чого в художніх текстах використовують описи.

Пишімо

8. Знайди в тексті уривка прикметники та прислівники, пов'язані з поданими словами, і запиши їх.

Відітхнула (як?) _____, підскочив (як?)
_____, майстер (який?) _____,
чемні (наскільки?) _____, подарунки (які?)
_____, обвішана (як?) _____, віття (яке?)
_____, запрошувала (як?) _____,

сукенка (яка?) _____, намальовані (як?) _____.

Над прислівниками надпиши *присл.*, а над прикметниками – *прикм.*

Чи погоджуєшся ти з тим, що в словах *пр_чудові*, *пр_вітно*, *пр_родно* є та сама орфограма? Доведи свою думку.

Дискутуймо

9.

Прочитай анонс до художнього фільму «Лускунчик і чотири королівства».

У найважчі часи лише Різдво приносить щастя в кожен дім. Але юна Клара не хоче нічому радіти. Аж ось її хрещений батько Дросельмаєр зробив їй незвичайний подарунок, який дозволив дівчинці потрапити в захопливий паралельний світ. Клара потрапила у світ, створений її загиблою матір'ю. У цьому королівстві є кілька областей: Країна Снігів, Країна Квітів, Країна Солодощів. Пробувши трохи там, дівчина зустрічає солдата Філіпа та розуміє, що вона принцеса, а мати її – королева. А ще Клара дізналася, що всі ці землі перебувають у небезпеці, адже їх хоче захопити Імбирна Мати разом зі своєю мишачою армією. Клара мусить дістатися Четвертої Країни та дати бій ворогові. Цей світ потребує гармонії.

Обговори з однокласниками й однокласницями, яку інформацію про сюжет фільму надав анонс. Свою думку познач на шкалі й наведи аргументи на її захист.

Яку інформацію про сюжет фільму «Лускунчик і чотири королівства» надав анонс?

Фільм з тим самим сюжетом, що й відома казка	Сюжет фільму є продовженням відомої казки	Сюжет фільму частково пов'язаний з відомою казкою

Читаймо

Прочитай ще один уривок з казки «Лускунчик і мишачий король» з олівцем у руках, підкреслюючи ті слова, сполучення слів або речення, у яких ідеться про переживання й емоції Марі, викликані Лускунчиком.

А насправді Марі тому не хотіла йти від ялинки, що побачила там те, чого раніше не помічала. Коли Фріц забрав своїх гусарів, які вишикувалися під самим віттям, на видноті опинився прецікавий маленький чоловічок, що стояв тихо й скромно, немов спокійно чекав, коли надійде його черга. Чоловічок таки справді був прецікавий, хоч не вдався ані зростом, ані поставою, — трохи задовгий кремезний тулуб не дуже пасував до коротких, тоненьких ніжок, і голова теж була завелика. Одне слово, чоловічок був не вельми вродливий, зате надолужував на вбранні: зразу було видно, що він освічений і має добрий смак. Він був одягнений у гарний, бузкового кольору доломан* із білими позументами* й ґудзиками і в гусарські рейтузи, а такі чобітки, як у нього, навряд чи доводилося коли взувати будь-якому студентові або й офіцерові. Вони так щільно облягали його тендітні ніжки, наче були намальовані на них. Смішно було тільки, що він на такий ошатний костюм та накинув тісний, лубкий, достоту дерев'яний плащ, а на голову натяг незугарну шапочку, наче в рудокопа. "Але ж хрещений он теж носить такий плащ, що страшно глянути, й не кращу шапку, — подумала Марі, — а сам який милий!" І все ж таки їй здавалося, що, якби навіть хрещений одягся так ошатно, як цей чоловічок, він не був би такий гарний. Маленький чепурун сподобався їй з першого погляду. Та аж тепер, добре приглянувшись до нього, вона помітила, що в нього ще й на диво добродушне обличчя. Ясно-зелені, витрішкуваті очі аж світилися ласкою і привітністю. Дуже личила чоловічкові й біла гарно причесана ватяна борода — завдяки їй ще дужче впадала в око мила усмішка, що цвіла на його червоних устах.

— Ох, — вигукнула нарешті Марі, — ох, любий тату, а чий той чоловічок, що стоїть там під ялинкою?

— Отой? — перепитав батько. — Той чоловічок, люба доню, добре попрацює для всіх вас, він буде справно лускати вам найтвердіші горіхи. І він так само буде Луїзин, як твій чи Фріців.

Батько обережно взяв чоловічка з-під ялинки, підняв угору його дерев'яний плащ — і ти ба, чоловічок зразу широко роззявив рота і блиснув двома рядками гострих зубів. Батько звелів Марі покласти йому в рот горіха, і чоловічок — лусь! — розлуцив його, на стіл упала шкаралупка, а на долоні в дівчинки опинилося солодке зернятко.

Тепер уже всі зрозуміли, і Марі так само, що цікавий чоловічок походив із роду Лускунчиків і робив те, що споконвіку робили його предки.

Батько сказав:

— Я бачу, Марі, що тобі Лускунчик сподобався найдужче, тому ти будеш доглядати й берегти його, хоч, як я вже сказав, Луїза й Фріц мають таке саме право користуватися його послугами.

Марі аж скрикнула з радощів. Вона миттю взяла Лускунчика на руки й заходилася лускати горіхи — але вибирала найменші, щоб йому не доводилось так широко роззявляти рота, бо, правду сказати, це йому не дуже личило.

До Марі підійшла Луїза й зажадала, щоб Лускунчик і їй налускав горіхів, що він і зробив, та ще й, мабуть, з великою приємністю, бо весь час приязно усміхався.

Тим часом Фріцові набридло муштрувати своїх гусарів та їздити верхи на гнідому. Він почув, як весело сестри лускають горіхи, підбіг до них і зареготав, побачивши кумедного чоловічка. Він також захотів горіхів, і Лускунчик почав переходити з рук в руки, безперестанку то роззявляючи, то стуляючи рота. Фріц вибирав найбільші і найтвердіші горіхи, аж раптом — лусь! — у Лускунчика випали три зуби, а вся спідня щелепа відвисла, мов нежива.

— Ох, сердешний мій Лускунчику! — зойкнула Марі й забрала його від Фріца.

Марі познаходила зуби, що випали в Лускунчика, підв'язала йому щелепу гарненькою білою стрічкою, яку відчепила від своєї сукенки, і ще дбайливіше закутала його в носовичок. Бідолаха, видно, був дуже наляканий, бо аж зблід. Так Марі тримала його на руках, заколисуючи, як малу дитину, і водночас розглядала чудові малюнки в книжці, що лежала серед багатьох інших сьогоднішніх подарунків. Хоч вона ніколи ні на кого не сердилася, та тепер була сердита на хрещеного за те, що він цілий вечір сміявся з неї і все питав, навіщо вона панькається з таким бридким малим невдахою.

Переклад Євгена Поповича

***Доломан** – угорський народний одяг, а також вид військового мундиру, схожий на довгу куртку, пошиту з сукна або оксамиту. На грудях, руках і знизу було прикрашено нашитими шнурочками, застібками, тасьмою.

Позумент – гаптована сріблом тасьма для оздоблення одягу, м'яких меблів.

Пишімо

11.

А. На основі власних спостережень під час читання уривка заповни таблицю.

Переживання та емоції Марі

Ситуація	Переживання та емоції Марі
Марі розглядає прецікавого чоловічка	

Марі бере Лускунчика на руки й починає лускати горіхи	
Марі забирає Лускунчика від Фріца	
Марі колисає Лускунчика	

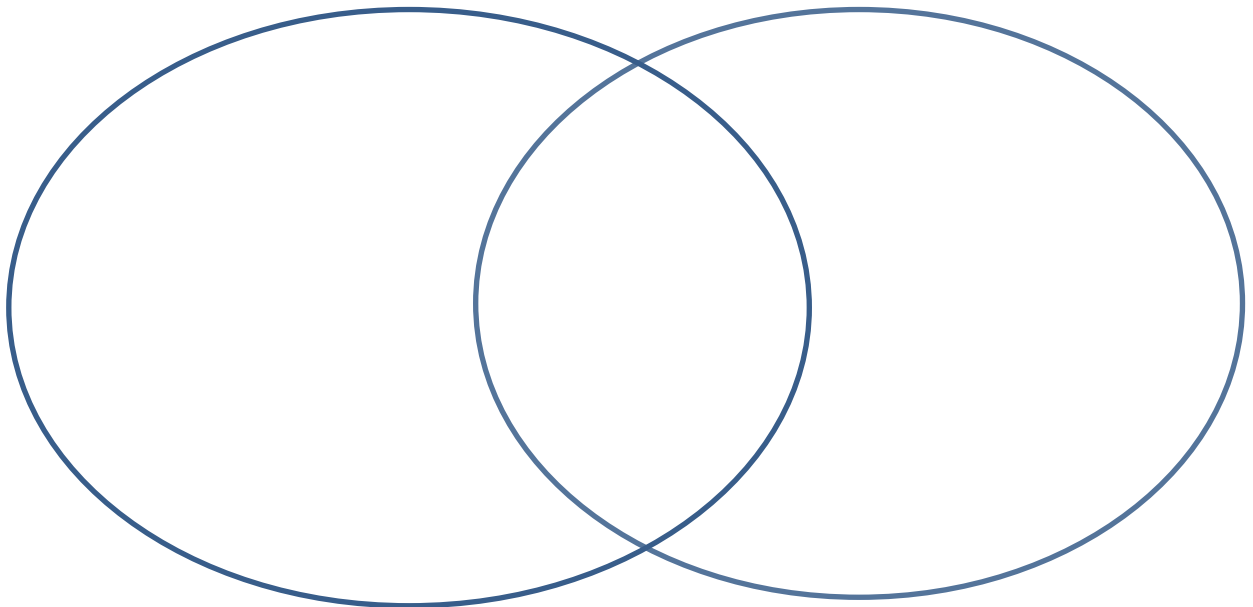
Досліджуймо

12.

Поміркуй, що є спільного й відмінного між Лускунчиком і хрещеним батьком Дросельмаєром. Заповни діаграму Венна.

Якщо в тебе виникають сумніви щодо правильності написання того чи іншого слова, скористайся орфографічним словником.

Лускунчик і Дросельмаєр

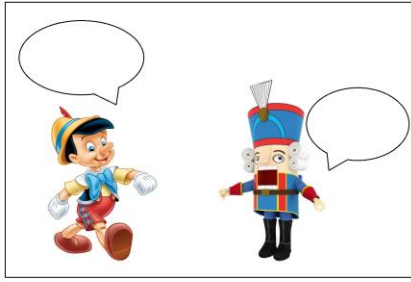
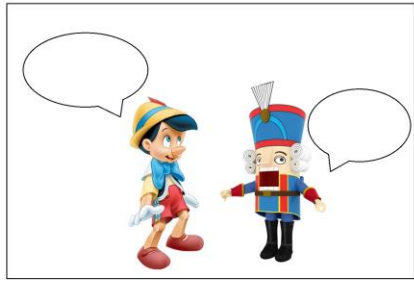

Обери, з ким з однокласників або однокласниць ти хочеш обговорити свій варіант заповнення діаграми Венна.

Творімо

13.

Пригадай, у якому ще творі персонажем є дерев'яний чоловічок? Як ти думаєш, чи могли б подружитися Піноккіо та Лускунчик?

Попрацюйте в парах. Поміркуйте, за яких обставин Піноккіо та Лускунчик могли б познайомитися. Придумайте репліки, складіть і розіграйте діалог знайомства.

Досліджуймо

14.

Уяви, що на основі казки учні написали п'єсу. Прочитай репліки батька і Марі, які ведуть розмову про Лускунчика, і знайди слова, що не називають, а вказують на дійових осіб або предмет, ознаку, кількість. Запиши ці слова у відповідні стовпчики таблиці.

- Батько. Я бачу, Марі, що ти будеш доглядати й берегти Лускунчика.
Марі. Так, тато, він дуже добрий.
Батько. Але це подарунок не лише твій, але й Луїзи й Фріца. Вони мають таке саме право користуватися його послугами.
Марі. А скільки горіхів можна давати лускати одночасно?
Батько. Кілька, якщо маленькі. А якщо великі, то краще один, бо Лускунчик може втратити свої зуби.

Предмет	Ознака	Кількість
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Займенник – це самостійна частина мови, яка **вказує на предмет, ознаку, кількість, але не називає їх**. Займенники вживаємо замість іменників, прикметників, числівників.

Пишімо

15.

Устав пропущені літери. У дужках запиши цифрою спосіб перевірки: 1 – перевірка за словником; 2 – перевірка за правилом; 3 – перевірка за сильною позицією звука.

Перевір за текстом казки, чи правильно позначено орфограми.

Зразок: кремезний тулуб (1).

Прдікавий (___) чоловічок, дрв'яний (___) плащ, хрщений (___) батько, прчесана (___) борода, чрвоні (___) уста, найтврдіші (___) горіхи, влика (___) ялинка .

Обговори з однокласником або однокласницею правильність виконання завдання.

Досліджуймо

16.

А. Поміркуй, чому займенники я, ми, ти, ви, він, вона, воно, вони називаємо особовими. Заповни таблицю.

Особові займенники

	Однина	Множина
1 ос.		
2 ос.		
3 ос.		

Я і ми – це форми того самого слова чи різні слова? Чому в тлумачному словнику наведено лексичне значення кожного з цих слів?

Б. У репліках персонажів казки «Лускунчик і мишачий король» знайди та підкресли особові займенники, ураховуючи, що ці слова змінюються за відмінками і при цьому мають різні основи (я – мене, ти – тебе, ми – нас тощо).

1) — Я бачу, Марі, що тобі Лускунчик сподобався найдужче.

2) — Той чоловічок, люба доню, добре попрацює для всіх вас, він буде справно лускати вам найтвердіші горіхи.

3) — Ох, яка гарна, ох, яка мила сукенка! І мені дозволять її надягти, напевне дозволять!

4) — Лебеді не їдять марципанів! І хрещений не зробить цілого озера. Та й яка нам користь від його іграшок? Адже їх у нас відразу забирають. Ні, мені більше подобаються татові й мамині подарунки — їх можна тримати в себе і робити з ними що хочеш.

Пригадаймо

1. Чи можна подарувати ребус?
2. Для чого потрібен опис у художньому тексті?
3. Чи може існувати зв'язок між сюжетами різних творів?
4. Чи можлива зустріч персонажів різних творів?
5. З якою метою ми використовуємо займенники?

Виготовлення цього тижневого кейсу стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що була надана через проект «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Академія української преси» та не обов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.